



Minister Infrastruktury i Rozwoju

Wytyczne w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2014-2020

(ZATWIERDZAM)

-/-

Maria Wasiak

***Minister
Infrastruktury i
Rozwoju***

Warszawa, 28 października 2015 r.

Spis treści

Wykaz skrótów.....	3
Słownik pojęć.....	4
Rozdział 1 – Podstawa prawna.....	6
Rozdział 2 – Zakres i cel wytycznych.....	6
Rozdział 3 – Zasada partnerstwa w świetle wybranych unijnych i krajowych aktów prawnych oraz dokumentów krajowych.....	6
Podrozdział 3.1 – Unijne akty prawne	6
Podrozdział 3.2 – Krajowe akty prawne	8
Podrozdział 3.3 – Dokumenty krajowe	10
Rozdział 4 – Partnerstwo i realizacja zasady partnerstwa.....	12
Rozdział 5 – Wartość dodana i korzyści wynikające z realizacji zasady partnerstwa	13
Rozdział 6 – Środowisko partnerów	16
Podrozdział 6.1 – Kategorie partnerów	16
Podrozdział 6.2 – Reprezentatywność partnerów	18
Podrozdział 6.3 – Przegląd struktur dialogu społecznego i obywatelskiego	20
Rozdział 7 – Budowanie potencjału partnerów.....	22
Rozdział 8 – Realizacja zasady partnerstwa.....	22
Podrozdział 8.1 – Wytyczne programowe określające specyfikę partnerstwa	22
Podrozdział 8.2 – Udział partnerów w realizacji działań	24
Podrozdział 8.3 – Angażowanie partnerów na poszczególnych etapach realizacji polityki spójności UE.....	25
Sekcja 8.3.1 – Programowanie	26
Sekcja 8.3.2 – Wdrażanie	27
Sekcja 8.3.3 – Monitorowanie	28
Sekcja 8.3.4 – Ewaluacja.....	28
Podrozdział 8.4 – Minimalny katalog działań podejmowanych przez instytucje zarządzające na rzecz realizacji zasady partnerstwa.....	28
Podrozdział 8.5 – Monitoring i ocena realizacji zasady partnerstwa.....	29
Załącznik 1 – Główne możliwości realizacji zasady partnerstwa na poszczególnych etapach realizacji polityki spójności UE	31

Wykaz skrótów

EWT	– Europejska Współpraca Terytorialna;
IZ	– instytucja zarządzająca;
KE	– Komisja Europejska;
KM	– komitet monitorujący;
PO	– program operacyjny;
RPO	– regionalny program operacyjny;
SZOOP	– szczegółowy opis osi priorytetowych programu operacyjnego;
UE	– Unia Europejska;
ZIT	– zintegrowane inwestycje terytorialne.

Słownik pojęć

Użyte w *Wytycznych* określenia oznaczają:

- a) instytucja zarządzająca – instytucja, o której mowa w art. 125 rozporządzenia ogólnego albo w art. 23 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna” (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 259);
- b) partnerzy – partnerzy, o których mowa w art. 5 rozporządzenia ogólnego;
- c) kodeks partnerstwa – rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (Dz. Urz. UE L 74 z 14.03.2014 r., str. 1);
- d) lokalne grupy działania – lokalne grupy działania, o których mowa w art. 34 ust. 1 rozporządzenia ogólnego;
- e) rozporządzenie ogólne – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE z 20.12.2013, str. 320 L 347, z późn. zm.);
- f) Strategia Europa 2020 – Komunikat Komisji *Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela, 3.3.2010, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, dokument dostępny pod adresem: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf;
- g) Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Strategia Rozwoju Kraju 2020 przyjęta uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. (M.P. poz. 882);
- h) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 – Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 przyjęta uchwałą Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. (M.P. poz. 378);
- i) Strategia Sprawne Państwo 2020 – Strategia Sprawne Państwo 2020 przyjęta uchwałą Nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 r. (M.P. poz. 136);
- j) Umowa Partnerstwa – umowa partnerstwa, o której mowa w art. 2 pkt 20 rozporządzenia ogólnego, zatwierdzona przez KE w dniu 23 maja 2014 r.;

- k) ustawa – ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. poz. 1146, z późn. zm.);
- l) ustawa o działalności pożytku publicznego – ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, z późn. zm.);
- m) ustawa o organizacjach pracodawców – ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz. U. Nr 55, poz. 235, z późn. zm.);
- n) ustawa o promocji zatrudnienia – ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2015 r. poz. 149, z późn. zm.);
- o) ustawa o Radzie Dialogu Społecznego – ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz. U. poz. 1240);
- p) ustawa o związkach zawodowych – ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2014 r. poz. 167, z późn. zm.);
- q) wytyczne w zakresie komitetów monitorujących – *Wytyczne Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie komitetów monitorujących na lata 2014-2020*;
- r) wytyczne w zakresie trybów wyboru projektów – *Wytyczne Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie trybów wyboru projektów na lata 2014-2020*.

Rozdział 1 – Podstawa prawna

Wytyczne w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2014-2020, zwane dalej „Wytycznymi”, zostały wydane na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 11 ustawy.

Rozdział 2 – Zakres i cel wytycznych

- 1) Celem *Wytycznych* jest zapewnienie jednolitego sposobu realizacji zasady partnerstwa przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 w ramach realizacji tych PO.
- 2) *Wytyczne* uwzględniają regulacje w zakresie realizacji zasady partnerstwa opracowane przez KE, w tym kodeks partnerstwa.
- 3) *Wytyczne* dotyczą realizacji zasady partnerstwa w procesie programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji wsparcia ze środków funduszy polityki spójności UE w latach 2014-2020 przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 oraz partnerów.
- 4) *Wytyczne* są skierowane do instytucji uczestniczących w realizacji PO na lata 2014-2020.
- 5) *Wytyczne* mają zastosowanie do Programów EWT 2014-2020 zarządzanych przez Polskę, z tym zastrzeżeniem, że działania podejmowane w ramach tych Programów, wymagające zaangażowania finansowego, w szczególności działania, o których mowa w pkt 2 rozdziału 7 oraz pkt 1 lit. h podrozdziału 8.4, mają ograniczony zasięg i skalę ze względu na ograniczony budżet tych Programów.
- 6) *Wytyczne* obowiązują w okresie realizacji PO na lata 2014-2020.

Rozdział 3 – Zasada partnerstwa w świetle wybranych unijnych i krajowych aktów prawnych oraz dokumentów krajowych

Podrozdział 3.1 – Unijne akty prawne

- 1) W pkt 11 preambuły rozporządzenia ogólnego zalecono państwom członkowskim organizowanie partnerstwa w celu zapewnienia poszanowania zasad wielopoziomowego zarządzania, a także pomocniczości i proporcjonalności oraz specyfiki ram instytucjonalnych i prawnych poszczególnych państw członkowskich, a także zagwarantowania odpowiedzialności zainteresowanych podmiotów za planowane interwencje oraz korzystanie z doświadczenia i wiedzy stosownych podmiotów.
- 2) W art. 5 ust. 1 rozporządzenia ogólnego wskazano listę partnerów, która obejmuje szeroki katalog podmiotów.

Art. 5 ust. 1 rozporządzenia ogólnego

W odniesieniu do umowy partnerstwa i każdego programu państwo członkowskie organizuje, zgodnie z jego ramami instytucjonalnymi i prawnymi, partnerstwo z właściwymi instytucjami regionalnymi i lokalnymi. Partnerstwo obejmuje także następujących partnerów:

- a) właściwe władze miejskie i inne instytucje publiczne;
- b) partnerów gospodarczych i społecznych; oraz
- c) właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym partnerów działających na rzecz ochrony środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, równouprawnienia płci i niedyskryminacji.

- 3) Art. 50 ust. 4 rozporządzenia ogólnego stanowi o konieczności zamieszczenia w rocznym sprawozdaniu z wdrażania, które ma zostać przedłożone w 2017 r., m.in. informacji o roli partnerów w realizacji PO.
- 4) Art. 96 ust. 5 lit. c rozporządzenia ogólnego stanowi, że w PO określa się przedsięwzięcia podejmowane w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowanie PO i rolę partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji PO.
- 5) Aby zapewnić minimalne standardy realizacji zasady partnerstwa i wskazać państwom członkowskim ogólne podstawy wdrażania tej zasady, KE wydała kodeks partnerstwa, zgodnie z którym za zorganizowanie partnerstwa odpowiada państwo członkowskie i którego postanowienia znajdują odzwierciedlenie w wymienionych poniżej częściach *Wytycznych* oraz w wytycznych w zakresie komitetów monitorujących, odnosi się do takich kwestii jak:
 - a) współpraca z właściwymi partnerami na wszystkich etapach realizacji polityki spójności UE: programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji (patrz: rozdział 8 *Wytycznych*);
 - b) przejrzyste procedury identyfikacji właściwych partnerów, w tym reprezentatywności partnerów oraz określenia właściwych partnerów na potrzeby wdrażania Umowy Partnerstwa i PO (patrz: rozdział 6 *Wytycznych*);
 - c) główne zasady i dobre praktyki dotyczące zaangażowania właściwych partnerów w przygotowywanie Umowy Partnerstwa i PO, w tym konsultacje z właściwymi partnerami i politykę informacyjną w zakresie udziału partnerów w pracach nad dokumentami (patrz: rozdział 8 *Wytycznych*);
 - d) dobre praktyki dotyczące formułowania zasad członkostwa oraz ustalania wewnętrznych procedur dla KM (zasady członkostwa w KM i regulamin KM) (patrz: wytyczne w zakresie komitetów monitorujących);
 - e) główne zasady i dobre praktyki, dotyczące angażowania właściwych partnerów w przygotowywanie naborów wniosków, przygotowywanie sprawozdań z postępów

- oraz monitorowanie i ewaluację PO, w tym obowiązki związane z ochroną danych, poufnością i konfliktem interesów (patrz: podrozdział 8.3 *Wytycznych*);
- f) wzmocnianie zdolności instytucjonalnych właściwych partnerów (analiza konieczności skorzystania przez partnerów z pomocy technicznej w celu skutecznego uczestnictwa w przygotowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programów oraz przydzielanie w zależności od potrzeby odpowiednich zasobów Europejskiego Funduszu Społecznego dla partnerów zaangażowanych w dane programy) (patrz: rozdział 7 *Wytycznych*);
- g) rola KE w rozpowszechnianiu dobrych praktyk w zakresie organizacji partnerstwa.

Podrozdział 3.2 – Krajowe akty prawne

- 1) W zależności od zakresu tematycznego zagadnień rozpatrywanych w ramach procesów programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji PO na lata 2014-2020, instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 zapewnią udział partnerów w tych procesach stosownie do obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa powszechnie obowiązującego, w tym w szczególności:
- a) art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2015 r. poz. 812, z późn. zm.) stanowiącego, że w celu realizacji swoich zadań minister kierujący określonym działem współdziała, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach oraz w zakresie wynikającym z potrzeb danego działu, z innymi członkami Rady Ministrów oraz innymi organami administracji rządowej i państwowymi jednostkami organizacyjnymi, organami samorządu terytorialnego, jak również z organami samorządu gospodarczego, zawodowego, związków zawodowych i organizacji pracodawców oraz innych organizacji społecznych i przedstawicielstw środowisk zawodowych i twórczych;
- b) § 38 pkt 2 Regulaminu pracy Rady Ministrów, przyjętego uchwałą Nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. (M.P. poz. 979) stanowiącego, że w przypadkach określonych w odrębnych przepisach projekt dokumentu rządowego przekazuje się do zaopiniowania podmiotom wskazanym w tych przepisach, w szczególności projekt, którego przepisy dotyczą problematyki objętej zakresem działania komisji wspólnej Rządu i przedstawicieli samorządu terytorialnego, kościołów, partnerów społecznych lub innych podmiotów, przekazuje się do zaopiniowania właściwej komisji wspólnej;
- c) art. 16 ust. 1 ustawy o organizacjach pracodawców, zgodnie z którym organizacja pracodawców, reprezentatywna w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego

- ma prawo opiniowania założeń i projektów aktów prawnych w zakresie praw i interesów związków pracodawców;
- d) art. 16¹ ust. 1 ustawy o organizacjach pracodawców, zgodnie z którym organizacja pracodawców, reprezentatywna w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego ma prawo opiniowania dokumentów konsultacyjnych UE, w szczególności białych ksiąg, zielonych ksiąg i komunikatów, oraz projektów aktów prawnych UE w zakresie zadań objętych zadaniami organizacji pracodawców;
 - e) art. 19 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, zgodnie z którym organizacja związkowa, reprezentatywna w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego ma prawo opiniowania założeń i projektów aktów prawnych w zakresie objętym zadaniami związków zawodowych;
 - f) art. 19¹ ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, zgodnie z którym organizacja związkowa, reprezentatywna w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego ma prawo opiniowania dokumentów konsultacyjnych UE, w szczególności białych ksiąg, zielonych ksiąg i komunikatów, oraz projektów aktów prawnych UE w zakresie zadań objętych zadaniami związków zawodowych;
 - g) art. 23 ust. 2 ustawy o Radzie Dialogu Społecznego, określającego, które organizacje związkowe uznaje się za reprezentatywne (z uwzględnieniem zrzeszania określonej liczby członków będących pracownikami oraz działalności w określonych podmiotach działalności gospodarki narodowej);
 - h) art. 24 ust. 2 ustawy o Radzie Dialogu Społecznego, określającego, które organizacje pracodawców uznaje się za reprezentatywne (z uwzględnieniem wymogu zrzeszania pracodawców zatrudniających określoną liczbę pracowników i prowadzących podstawowy rodzaj działalności gospodarczej w co najmniej połowie sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności, o której mowa w przepisach o statystyce publicznej oraz posiadania wśród członków regionalnych organizacji pracodawców o charakterze ponadbranżowym, mających siedziby w co najmniej połowie województw);
 - i) art. 5 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego stanowiącego, że organy administracji publicznej prowadzą działalność w sferze zadań publicznych, o której mowa w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego, we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego¹, prowadzącymi, odpowiednio do terytorialnego

¹ Zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego działalność pożytku publicznego może być prowadzona także przez:

zakresu działania organów administracji publicznej, działalność pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym zadaniom tych organów;

- j) art. 5 ust. 2 pkt 3 i pkt 4 ustawy o działalności pożytku publicznego stanowiącego, że współpraca w sferze zadań publicznych odbywa się w szczególności w formach:
 - i. konsultowania z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
 - ii. konsultowania projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych z radami działalności pożytku publicznego, w przypadku ich utworzenia przez właściwe jednostki samorządu terytorialnego;
- k) art. 5 ust. 5 ustawy o działalności pożytku publicznego, zgodnie z którym organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego określa, w drodze uchwały, szczegółowy sposób konsultowania z radami działalności pożytku publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
- l) ustawy o promocji zatrudnienia, w tym rozdziału 4 *Publiczne służby zatrudnienia*, określającego m.in. zadania samorządów w zakresie polityki rynku pracy oraz rozdziału 8 *Dialog społeczny i partnerstwo na rynku pracy*, dotyczącego m.in. realizacji polityki rynku pracy przez władze publiczne w oparciu o dialog i współpracę z partnerami społecznymi;
- m) art. 14 ustawy dotyczącego komitetu monitorującego, o którym mowa w art. 47 rozporządzenia ogólnego.

Podrozdział 3.3 – Dokumenty krajowe

- 1) W Strategii Sprawne Państwo 2020² podkreślono, że instytucje publiczne i wspólnota obywateli wchodzi w dialog między sobą i dlatego jest wypracowywany model państwa opartego na kontrakcie między powoływanymi do realizacji zadań władzami oraz między nimi a obywatelami.

1) osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;

2) stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;

3) spółdzielnie socjalne;

4) spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2014 r. poz. 715), które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

² Strategia Sprawne Państwo 2020, s. 4.

- 2) W Strategii Sprawne Państwo 2020 wskazano również diagnozę dotyczącą dialogu społecznego, a także systemu uczestnictwa obywateli w konsultacjach społecznych na zasadach partnerstwa. Wśród słabości tego systemu wymienia się m.in.: niechęć obywateli do angażowania się w sprawy publiczne, niepełne wykorzystanie narzędzi dialogu społecznego i dialogu obywatelskiego przez organy administracji publicznej, pomijanie w debatach publicznych określonych kategorii podmiotów oraz nie zawsze pełną i spójną komunikację działań podejmowanych na etapie programowania. Zauważono też, że próby aktywnego włączenia obywateli – na zasadach partnerstwa – nie przynoszą oczekiwanych rezultatów, a przyczyn istniejącej sytuacji należy doszukiwać się w mało partycypacyjnych zasadach komunikacji organ – obywatel. Organy administracji publicznej skupiają się bowiem głównie na informowaniu, czyli rozpowszechnianiu informacji w sposób zwyczajowo przyjęty (tablice ogłoszeń, biuletyny, strony internetowe danego urzędu). Obserwuje się ponadto deficyt dobrowolnych instrumentów informowania wynikających z inicjatywy, kreatywności i otwartości organów administracji publicznej³. W efekcie Strategia Sprawne Państwo 2020 zakłada realizację nowoczesnego modelu zarządzania opartego m.in. na szerokiej współpracy przy realizacji zadań, inicjatyw i rozwiązywania problemów między różnymi podmiotami, w tym między rządem a jednostkami samorządu terytorialnego oraz zaangażowaniu i partycypacji obywateli w procesie podejmowania decyzji przez organy administracji.
- 3) Zgodnie z założeniami Strategii Rozwoju Kraju 2020⁴ istnieje konieczność wzmocnienia instytucji dialogu społecznego oraz potencjału i działań organizacji pozarządowych, natomiast w świetle Strategii Sprawne Państwo 2020 mechanizmy służące informowaniu, komunikacji, konsultacji i uczestnictwu obywateli w sprawach publicznych powinny być tworzone od nowa⁵.
- 4) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego zakłada uwzględnianie w realizacji wszystkich jej celów, priorytetów i kierunków działań szeregu zasad horyzontalnych, z której jedna to partnerstwo i współdziałanie podmiotów sektora publicznego z obywatelami oraz ich reprezentantami, w szczególności organizacjami obywatelskimi⁶. Natomiast jednym z celów szczegółowych Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego jest *Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne*, w ramach którego określono Priorytet 2.1. *Wspieranie mechanizmów współpracy instytucji publicznych z obywatelami*, zakładający że dla zwiększenia partycypacji obywatelskiej

³ Tamże, s. 14.

⁴ Strategia Rozwoju Kraju 2020, s. 61.

⁵ Strategia Sprawne Państwo 2020, s. 28.

⁶ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, s. 38.

w życiu publicznym niezbędne jest stworzenie warunków sprzyjających współdziałaniu obywateli i instytucji publicznych⁷.

Rozdział 4 – Partnerstwo i realizacja zasady partnerstwa

- 1) Partnerstwo oznacza celowy proces, w którym biorą udział instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz partnerzy, na wszystkich etapach realizacji polityki spójności UE, tj. programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji. Celem partnerstwa jest poprawa efektywności i skuteczności funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Wszyscy uczestnicy tego procesu wzajemnie uzupełniają się, a dzięki współpracy powstaje efekt synergii i wartość dodana, niemożliwa do osiągnięcia w przypadku działań podejmowanych indywidualnie. Partnerstwo stanowi integralny element procesu budowy kultury dialogu społecznego i partycypacji społecznej oraz podlega stałej ewolucji i adaptacji do potrzeb wszystkich jego uczestników.
- 2) Realizacja zasady partnerstwa oznacza nawiązanie stałej i w miarę możliwości oraz potrzeb sformalizowanej współpracy między instytucjami uczestniczącymi w realizacji PO na lata 2014-2020 a partnerami, przybierającej różne formy dostosowane do zakresu podmiotowego i przedmiotowego tej współpracy. Zakres przedmiotowy współpracy oraz konfiguracja zaangażowanych w nią podmiotów są uwarunkowane przede wszystkim:
 - a) zakresem wsparcia przewidzianego w ramach poszczególnych PO oraz
 - b) specyfiką każdej z grup partnerów, z uwagi na różne uregulowania prawne dotyczące ich statusu oraz potencjał, jaki wnoszą do procesu realizacji polityki spójności UE, szczególnie w zakresie wiedzy i doświadczenia dotyczących obszarów i grup wspieranych ze środków funduszy polityki spójności UE.
- 3) Udział partnerów w ramach realizacji zasady partnerstwa powinien być, w miarę możliwości, uwzględniony na wszystkich etapach realizacji polityki spójności UE, tj. programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji, a więc w szczególności w następujących działaniach podejmowanych przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020:
 - a) opracowywanie projektów PO i zmian w przyjętych PO;
 - b) prowadzenie prac nad kryteriami wyboru projektów w ramach KM;
 - c) prowadzenie prac KM;
 - d) prowadzenie procesu ewaluacji PO.

⁷ Tamże, s. 46.

- 4) Realizując zasadę partnerstwa instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 dążą do pełnego wykorzystania potencjału partnerów. Wskazane jest, aby w tym celu właściwe instytucje, w ścisłej współpracy z partnerami, przeprowadziły identyfikację potrzeb partnerów pod kątem wykorzystania ich potencjału oraz określiły minimalny katalog działań, w które partnerzy będą angażowani.
- 5) Potencjał partnerów może być wykorzystywany np. poprzez umożliwienie partnerom udziału w debatach publicznych dotyczących wybranych problemów wdrażania danego PO, zgodnie z zakresem ich działania i kompetencjami, organizowanych w ramach realizacji tego PO. Wnioski płynące z takich analiz lub debat mogą być prezentowane np. właściwemu KM.
- 6) Okres programowania 2014-2020 powinien przynieść poprawę jakości realizacji zasady partnerstwa w stosunku do okresu programowania 2007-2013. Perspektywa finansowa 2014-2020 oraz określone na poziomie europejskim wymagania dotyczące realizacji zasady partnerstwa w procesie wdrażania środków funduszy polityki spójności UE to kolejny etap budowania realnego, opartego na wzajemnym zrozumieniu i zaufaniu oraz – w miarę potrzeb i możliwości – sformalizowanego partnerstwa przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 oraz partnerów.

Rozdział 5 – Wartość dodana i korzyści wynikające z realizacji zasady partnerstwa

- 1) Zasada partnerstwa jest jedną z podstawowych reguł, na których opiera się programowanie, wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja środków funduszy polityki spójności UE. Kontrola społeczna i udział partnerów w realizacji polityki spójności wpływają pozytywnie na efektywność działań podejmowanych w jej ramach. Ponadto zwiększają one skuteczność prowadzenia procesu planowania strategicznego oraz wspierają proces przeprowadzania właściwej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej, niezbędnej do tworzenia odpowiednich narzędzi służących realizacji założonych celów.
- 2) Zaangażowanie partnerów na różnych płaszczyznach jest czynnikiem sprzyjającym efektywnemu wykorzystaniu środków funduszy polityki spójności UE w perspektywie finansowej 2014-2020 w sposób zapewniający – zgodnie z celami Strategii Europa 2020 – inteligentny, zrównoważony rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu. Rozwiązania stosowane w ramach procesu realizacji poszczególnych PO powinny uwzględniać uczestnictwo partnerów właściwych tematycznie dla obszarów oferowanego w ramach danego PO wsparcia.

- 3) Badania przeprowadzone na zlecenie KE oraz IZ PO na lata 2007-2013 w Polsce w perspektywie finansowej 2007-2013⁸ wykazują istnienie znaczących korzyści związanych ze stosowaniem zasady partnerstwa w zarządzaniu środkami funduszy polityki spójności UE, jednak jej realizacja w praktyce wymaga spełnienia kilku podstawowych warunków. Pod uwagę trzeba brać przede wszystkim konieczność porozumienia się wszystkich interesariuszy, co do istoty zasady partnerstwa, odpowiedniego doboru form jej realizacji w zależności od założonych celów partnerstwa, opracowania przejrzystych procedur pozwalających na efektywne zarządzanie dostępnymi środkami oraz wzmocnienia potencjału partnerów w taki sposób, by możliwe było osiągnięcie oczekiwanych korzyści wynikających z ich udziału.
- 4) Instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 mają na uwadze, że angażowanie partnerów na wszystkich etapach procesu zarządzania środkami funduszy polityki spójności UE służy osiągnięciu wartości dodanej wynikającej z wkładu partnerów, ich zdolności do podnoszenia efektywności podejmowanych działań, a także ze znajomości problemów wnioskodawców oraz uczestników i uczestniczek projektów.
- 5) Znajomość specyfiki obszarów tematycznych poszczególnych PO i sytuacji odbiorców wsparcia pozwala partnerom na bardziej precyzyjne definiowanie celów, które mają zostać osiągnięte przez realizację PO, na szybszą identyfikację barier we wdrażaniu polityk publicznych oraz daje partnerom możliwość przeprowadzania trafnej diagnozy problemów, w tym problemów beneficjentów wsparcia udzielanego ze środków funduszy polityki spójności UE. Spojrzenie z innej perspektywy umożliwia też rewizję istniejących lub zdefiniowanie nowych celów pod kątem aspektów, które nie zostały uprzednio wzięte pod uwagę przez instytucje publiczne.
- 6) Inną korzyścią wynikającą z partnerstwa są szerokie możliwości upowszechniania rozwiązań o charakterze innowacyjnym. Wymiana doświadczeń, mobilizacja partnerskich sieci lokalnych, krajowych oraz międzynarodowych, a także wykorzystanie potencjału innowacyjnego ułatwiają upowszechnianie najlepszych praktyk.
- 7) Partnerstwo pozwala również wzmocnić koordynację realizowanych polityk publicznych poprzez angażowanie partnerów w proces podejmowania decyzji na wielu poziomach. Realizacja zasady partnerstwa, dzięki uwzględnianiu punktu widzenia partnerów

⁸ Patrz np.: *Evaluation of the capacity of the ESF delivery systems to attract and support OP target groups, Final Report*, Evaluation for the European Commission, Directorate General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 8 marca 2011 r., dokument dostępny pod adresem: [http://www.efs.gov.pl/analizyraportypodsumowania/documents/zasada%20partnerstwa-%20raport%20końcowy.pdf](http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?pager.offset=10&langId=pl&mode=advancedSubmit&year=2011&country=0&type=0&advSearchKey= Evaluation of the capacity of the ESF delivery systems oraz raport końcowy z badania ewaluacyjnego pt. Ocena realizacji zasady partnerstwa w ramach SPO RZL i PO KL, Warszawa, 17 marca 2009 r., dokument dostępny pod adresem: <a href=).

i angażowaniu ich w realizację określonych zadań, skutkuje również wzmocnieniem procesu legitymizacji podejmowanych decyzji.

8) Ponadto partnerstwo:

- a) zwiększa jakość współpracy między instytucjami uczestniczącymi w realizacji PO na lata 2014-2020 a partnerami i dzięki temu skutkuje wyższą jakością opracowywanych dokumentów programowych i mniejszą liczbą problemów pojawiających się na etapie ich wdrażania;
- b) zwiększa sprawność działania poszczególnych instytucji uczestniczących w realizacji PO na lata 2014-2020 na wszystkich szczeblach (lokalnym, regionalnym i krajowym);
- c) wpływa korzystnie na koordynację działań i współpracę między instytucjami uczestniczącymi w realizacji PO na lata 2014-2020;
- d) gwarantuje większy stopień przejrzystości procesu podejmowania decyzji (wydłużenie procesu decyzyjnego zostaje zrekompensowane poprzez wyższą adekwatność osiągniętych efektów do potrzeb);
- e) prowadzi do uproszczenia procedur administracyjnych i zmniejszenia obciążeń administracyjnych, co w konsekwencji może przyczynić się do obniżenia kosztów funkcjonowania poszczególnych instytucji uczestniczących w realizacji PO na lata 2014-2020;
- f) pozwala na wykorzystanie dodatkowych źródeł wiedzy m.in. bezpośrednio bazującej na doświadczeniach beneficjentów, w tym wykorzystywaniu wiedzy ukrytej niemożliwej do uzyskania poprzez wykorzystanie dostępnych instytucjom uczestniczącym w realizacji PO na lata 2014-2020 narzędzi monitorowania i ewaluacji;
- g) pozwala na wykorzystanie unikalnej wiedzy partnerów w zakresie środowisk i podmiotów, które ci partnerzy reprezentują, w tym wiedzy o problemach i barierach napotykanym przez te podmioty, wspierając tym samym proces doskonalenia wypracowywanych konkretnych rozwiązań;
- h) umożliwia osiągnięcie większego ukierunkowania wsparcia środków funduszy polityki spójności UE na faktyczne potrzeby odbiorców tego wsparcia, co przekłada się na większą skuteczność interwencji i lepszą orientację na rezultaty;
- i) pozwala instytucjom uczestniczącym w realizacji PO na lata 2014-2020 na uzyskanie od partnerów informacji o określonych grupach docelowych, ich potrzebach, problemach i doświadczeniach, a także formułowanych przez te grupy docelowe wnioskach i propozycjach zmian;
- j) poprzez wykorzystanie potencjału partnerów umożliwia kreowanie tematów dyskusji oraz generowanie wysokiej jakości informacji zwrotnej;

- k) pozwala na uzyskanie za pośrednictwem partnerów informacji o skutkach prowadzonych przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 działań lub wprowadzanych przez nie zmian;
 - l) wzmacnia potencjał instytucji uczestniczących w realizacji PO na lata 2014-2020, w szczególności w zakresie skuteczności dystrybucji środków funduszy polityki spójności UE.
- 9) Na poziomie PO:
- a) zaangażowanie partnerów poprawia efektywność podejmowanych działań;
 - b) informacja zwrotna przekazywana administracji publicznej przez partnerów pozwala na szybsze usprawnianie stosowanych w ramach PO procedur;
 - c) współpraca z partnerami przyczynia się do skuteczniejszego osiągnięcia celów, w tym wskaźników określonych dla danego PO;
 - d) współpraca z partnerami umożliwia utworzenie w ramach danego PO platformy wymiany doświadczeń, kontaktów oraz najlepszych rozwiązań;
 - e) angażowanie w realizację danego PO właściwych partnerów znających specyfikę obszarów wsparcia tego PO (problemy, jakie wsparcie udzielane w ramach tych PO mają rozwiązać lub złagodzić) może pozytywnie wpłynąć na skuteczność wsparcia oraz identyfikację ewentualnych słabych stron podejmowanych interwencji.

Rozdział 6 – Środowisko partnerów

Podrozdział 6.1 – Kategorie partnerów

- 1) W celu zapewnienia prawidłowej realizacji zasady partnerstwa niezbędne jest wskazanie katalogu partnerów uczestniczących w procesie realizacji tej zasady oraz identyfikacja ich kluczowych obszarów zainteresowania.
- 2) Jako **właściwe instytucje regionalne i lokalne, władze miejskie i inne instytucje publiczne**, o których mowa w art. 5 rozporządzenia ogólnego należy rozumieć w szczególności:
 - a) na poziomie kraju przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego w rozumieniu ustawy z dnia 6 maja 2005 r. o Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz o przedstawicielach Rzeczypospolitej Polskiej w Komitecie Regionów Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 90, poz. 759);
 - b) na poziomie lokalnym i regionalnym:
 - i. wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.) na poziomie gminy;

- ii. zarząd powiatu w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1445, z późn. zm.) na poziomie powiatu;
 - iii. zarząd województwa w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2015 r. poz. 1392, z późn. zm.) na poziomie województwa;
- c) przedstawicieli krajowych instytucji szkolnictwa wyższego, którymi mogą być m.in. reprezentanci: Rady Głównej Instytutów Badawczych, Polskiej Akademii Nauk, Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego oraz Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich; przedstawicieli regionalnych instytucji szkolnictwa wyższego, którymi mogą być m.in. – w szczególności w przypadku RPO na lata 2014-2020 – reprezentanci wojewódzkich rad rektorów; przedstawicieli usługodawców w zakresie usług kształcenia i szkolenia oraz przedstawicieli ośrodków badawczych w świetle planowanego wykorzystania funduszu, z którego dofinansowany jest dany PO;
 - d) inne instytucje publiczne odpowiedzialne za stosowanie zasad horyzontalnych, o których mowa w art. 4–8 rozporządzenia ogólnego (np. Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania) w świetle planowanego wykorzystania funduszu, z którego dofinansowany jest dany PO;
 - e) inne podmioty zorganizowane na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym oraz organy reprezentujące obszary, w których realizowane są ZIT i lokalne strategie rozwoju finansowane w ramach danego PO.
- 3) **Jako właściwych partnerów gospodarczych**, o których mowa w art. 5 rozporządzenia ogólnego należy rozumieć w szczególności:
- a) izby gospodarcze w rozumieniu ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych (Dz. U. z 2009 r. Nr 89, poz. 710, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1079, z późn. zm.);
 - b) instytucje otoczenia biznesu, w tym parki technologiczne i inicjatywy parkowe, inkubatory technologiczne, akademickie inkubatory przedsiębiorczości, inkubatory przedsiębiorczości, centra transferu technologii, sieci aniołów biznesu, lokalne i regionalne fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeń kredytowych, ośrodki szkoleniowo-doradcze oraz prywatne jednostki naukowe w rozumieniu art. 2 pkt 9 lit. f ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. z 2014 r. poz. 1620, z późn. zm.).
- 4) **Jako właściwych partnerów społecznych**, o których mowa w art. 5 rozporządzenia ogólnego należy rozumieć organizacje pracodawców i pracowników działające na podstawie jednej z następujących ustaw: ustawy o organizacjach pracodawców,

ustawy o związkach zawodowych, ustawy z dnia 22 marca z 1989 r. o rzemiośle (Dz. U. z 2015 r. poz. 1182), w tym w szczególności:

- a) reprezentatywne organizacje pracodawców i reprezentatywne organizacje związkowe w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego;
- b) branżowe, ponadbranżowe lub regionalne organizacje pracodawców oraz branżowe, ponadbranżowe lub regionalne organizacje związkowe zrzeszone odpowiednio w reprezentatywnych organizacjach pracodawców i w reprezentatywnych organizacjach związkowych w rozumieniu ustawy o Radzie Dialogu Społecznego.

5) **Jako podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie** należy rozumieć w szczególności:

- a) podmioty działające na rzecz ochrony środowiska;
- b) organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885, z późn. zm.) i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, będące osobami prawnymi lub jednostkami organizacyjnymi nieposiadającymi osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z wyłączeniem partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych oraz fundacji utworzonych przez partie polityczne;
- c) podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, równości szans kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- d) podmioty reprezentujące lokalne grupy działania;
- e) organizacje środowiska naukowego i akademickiego w rozumieniu ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2015 r. poz. 1393).

6) Podmioty, o których mowa w pkt 3-5 mogą być określane łącznie terminem „partnerzy spoza administracji”.

Podrozdział 6.2 – Reprezentatywność partnerów

- 1) W celu zapewnienia skutecznej realizacji zasady partnerstwa instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 angażują w szczególności partnerów najbardziej reprezentatywnych dla danego środowiska.
- 2) Wybór partnerów najbardziej reprezentatywnych dla środowisk, które są istotne z punktu widzenia realizacji danego PO lub osi priorytetowej danego PO, leży w kompetencji instytucji uczestniczących w realizacji PO na lata 2014-2020, w tym w szczególności IZ

poszczególnymi PO i powinien być przeprowadzany w sposób jawny i przejrzysty według jasno ustalonych przez właściwe instytucje kryteriów.

- 3) Aby określić, którzy partnerzy są najbardziej reprezentatywni dla danego środowiska instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 biorą pod uwagę w szczególności:
 - a) obowiązujące przepisy prawa, definiujące reprezentatywność w odniesieniu do danych środowisk partnerów (np. przepis dotyczący organizacji związkowych, o którym mowa w pkt 1 lit. g podrozdziału 3.2 albo przepis dotyczący organizacji pracodawców, o którym mowa w pkt 1 lit. h podrozdziału 3.2);
 - b) liczbę podmiotów zrzeszonych lub współpracujących w przypadku partnerów, których reprezentatywność nie została uregulowana w powszechnie obowiązujących przepisach prawa;
 - c) wypracowane przez podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie procedury wyboru przedstawicieli poszczególnych środowisk do KM;
 - d) zadania, które realizuje dany podmiot (cele statutowe i ustawowe) i ich zgodność z zadaniami przypisanymi partnerom w ramach danego PO;
 - e) przedmiot działalności i jego zgodność z zakresem interwencji funduszy polityki spójności UE na poziomie danego PO lub osi priorytetowej danego PO;
 - f) dotychczasową aktywność podmiotu w systemie wdrażania środków polityki spójności UE, w tym przede wszystkim udział w konsultacjach społecznych lub procesie opiniowania m.in. poprzez prezentowanie w imieniu określonego środowiska opinii i stanowisk.
- 4) Należy podkreślić, że zgodnie z art. 3 ust. 2 kodeksu partnerstwa, jeżeli partnerzy ustanawiają organizację łączącą ich interesy w celu ułatwienia ich uczestnictwa w partnerstwie (organizację patronacką), to mogą nominować jednego przedstawiciela, który będzie przedstawiać poglądy organizacji patronackiej w ramach partnerstwa nawiązywanego między instytucjami uczestniczącymi w realizacji PO na lata 2014-2020 a partnerami.
- 5) W przypadku PO współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności w realizację zasady partnerstwa mogą być angażowane w szczególności następujące podmioty:
 - a) władze regionalne i lokalne, w tym w szczególności jednostki samorządu terytorialnego realizujące strategie rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych poprzez ZIT;
 - b) partnerzy społeczni;
 - c) partnerzy gospodarczy;

- d) organizacje pozarządowe, w tym zwłaszcza te, które posiadają specjalistyczną wiedzę w zakresie zagadnień horyzontalnych, takich jak równość szans kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminacja, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami;
 - e) przedstawiciele instytucji szkolnictwa wyższego;
 - f) organizacje środowiska naukowego i akademickiego;
 - g) instytucje otoczenia biznesu w zakresie obszarów, które wspierają środki danego funduszu;
 - h) lokalne grupy działania.
- 6) W przypadku PO współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego w realizację zasady partnerstwa mogą być angażowane w szczególności następujące podmioty:
- a) partnerzy społeczni;
 - b) partnerzy gospodarczy;
 - c) organizacje pozarządowe, w tym zwłaszcza te, które posiadają wiedzę specjalistyczną w zakresie zagadnień horyzontalnych, takich jak równość szans kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminacja, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, a także włączenie społeczne oraz wiedzę na temat grup docelowych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji;
 - d) władze regionalne i lokalne;
 - e) przedstawiciele instytucji szkolnictwa wyższego;
 - f) organizacje środowiska naukowego i akademickiego;
 - g) instytucje otoczenia biznesu, w tym zwłaszcza te działające na rzecz podnoszenia lub nabycia kwalifikacji i kompetencji pracowników;
 - h) lokalne grupy działania.
- 7) W przypadku PO wielofunduszowych w realizację zasady partnerstwa mogą być w szczególności angażowane instytucje, organizacje i grupy, które mają znaczenie dla poszczególnych funduszy, o których mowa w pkt 5 i 6.

Podrozdział 6.3 – Przegląd struktur dialogu społecznego i obywatelskiego

- 1) Realizując zasadę partnerstwa w programowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji PO instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 uwzględniają – w zależności od obszaru tematycznej współpracy – możliwość zaangażowania partnerów biorących udział w istniejących strukturach dialogu społecznego i obywatelskiego, w tym tych funkcjonujących w oparciu o odrębną podstawę prawną. Należą do nich w szczególności:

a) **struktury dialogu społecznego:**

- i. **Rada Dialogu Społecznego**, działająca na poziomie krajowym oraz wojewódzkie rady dialogu społecznego, działające na poziomie województw, na podstawie ustawy o Radzie Dialogu Społecznego, w tym zespoły problemowe funkcjonujące w ramach Rady Dialogu Społecznego;
- ii. **Rada Rynku Pracy oraz wojewódzkie i powiatowe rady rynku pracy**, działające na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia odpowiednio na poziomie kraju oraz województwa i powiatu jako ciała opiniodawczo-doradcze ministra właściwego do spraw pracy w sprawach polityki rynku pracy, marszałka województwa i starosty oraz

b) **struktury dialogu obywatelskiego:**

- i. **Rada Działalności Pożytku Publicznego**, działająca na poziomie krajowym jako organ opiniodawczo-doradczy ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego oraz **wojewódzkie, powiatowe i gminne Rady Działalności Pożytku Publicznego**, działające odpowiednio na poziomie województwa, powiatu i gminy jako organ konsultacyjny i opiniodawczy marszałka, starosty i wójta na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego;
- ii. **Państwowa i Wojewódzkie Rady Ochrony Przyrody**, działające na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.) na poziomie krajowym i regionalnym, jako organy opiniodawczo-doradcze, w których skład często wchodzi przedstawiciele pozarządowych organizacji ekologicznych, ministra właściwego do spraw środowiska i wojewodów;
- iii. **Stała konferencja ds. konsultacji funduszy europejskich 2014-2020 Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych**;
- iv. **działające na poziomie wojewódzkim federacje organizacji pozarządowych**;
- v. **patronackie organizacje reprezentujące środowisko akademickie i naukowe**;
- vi. **patronackie organizacje reprezentujące instytucje otoczenia biznesu**;
- vii. **lokalne grupy działania**.

2) Wykorzystanie przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 istniejących struktur dialogu społecznego i obywatelskiego może polegać w szczególności na:

- a) przekazywaniu informacji o stanie wdrażania wsparcia ze środków funduszy spójności UE w obszarach leżących w zakresie zainteresowania tych struktur oraz systematycznej wymianie informacji na temat przebiegu interwencji publicznej w wybranych obszarach, w tym zwłaszcza dotyczących osiągniętych rezultatów i oceny wsparcia;

- b) konsultowaniu lub zasięgnięciu opinii w sprawie wyboru do współpracy partnerskiej najbardziej reprezentatywnych dla danych środowisk partnerów;
- c) zapraszaniu do udziału w konsultacjach lub procesie opiniowania wszelkich kwestii związanych z realizacją danego PO w obszarach leżących w zakresie zainteresowania tych struktur;
- d) zapraszaniu do udziału w działaniach informacyjnych prowadzonych w obszarach wspieranych ze środków funduszy spójności UE, leżących w zakresie zainteresowania tych struktur.

Rozdział 7 – Budowanie potencjału partnerów

- 1) Osiągnięcie oczekiwanej wartości dodanej, o której mowa w rozdziale 5, wymaga od instytucji uczestniczących w realizacji PO na lata 2014-2020 angażowania partnerów w proces realizacji polityki spójności UE na wszystkich jego etapach, tj. programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji.
- 2) Jakość partnerstwa zależy od poziomu wiedzy, umiejętności i doświadczenia partnerów oraz zaplecza eksperckiego partnerów, dlatego IZ – w zależności od zdiagnozowanych potrzeb partnerów oraz możliwości – powinny podejmować działania umożliwiające partnerom rozwój ich potencjału, poprzedzone analizą konieczności skorzystania ze środków pomocy technicznej w ramach PO w celu udzielenia wsparcia na rzecz wzmocnienia zdolności instytucjonalnych partnerów, o której mowa w art. 17 ust. 1 kodeksu partnerstwa⁹. Jednocześnie wskazane jest, aby diagnozy potrzeb partnerów w zakresie budowania i wykorzystania ich potencjału prowadzone były przez IZ w ścisłej współpracy z partnerami oraz w sposób cykliczny.
- 3) Wsparcie dla partnerów, o którym mowa w pkt 2, może w szczególności przybrać formy wskazane w art. 17 ust. 2 kodeksu partnerstwa.
- 4) Wyniki analizy, o której mowa w pkt 2, mogą zostać przedstawione na spotkaniu właściwego KM.

Rozdział 8 – Realizacja zasady partnerstwa

Podrozdział 8.1 – Wytyczne programowe określające specyfikę partnerstwa

- 1) Jeżeli IZ danym PO uzna to za zasadne, może – zgodnie z art. 7 ustawy – opracować wytyczne programowe dotyczące kwestii szczegółowych w zakresie realizacji zasady partnerstwa dla danego PO.

⁹ Z zastrzeżeniem pkt 5 rozdziału 2 Wytycznych.

- 2) Wytyczne programowe, o których mowa w pkt 1 – w zależności od decyzji IZ – mogą również określać:
- a) mapę i opis potencjalnie zainteresowanych realizacją zasady partnerstwa w ramach danego PO partnerów, diagnozę komplementarnych form dialogu z partnerami oraz diagnozę mocnych i słabych stron dotychczas prowadzonego z partnerami dialogu;
 - b) wykaz minimalnych wymagań odnośnie do zasobów (np. kadrowych i technicznych) niezbędnych do realizacji zasady partnerstwa na etapie programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji danego PO, będących w posiadaniu zarówno instytucji uczestniczących w realizacji danego PO na lata 2014-2020, jak i właściwych partnerów oraz wskazanie indykatywnych kosztów wykorzystywania tych zasobów i źródeł finansowania tych kosztów (np. pomoc techniczna danego PO);
 - c) minimalny katalog niezbędnych kompetencji poszczególnych stron partnerstwa, z uwzględnieniem możliwości ich weryfikowania i wskazywania ewentualnych luk kompetencyjnych i organizacyjnych poszczególnych stron partnerstwa wraz ze sposobem i indykatywnym terminem ich zmniejszenia lub usunięcia;
 - d) zadania, które zostaną powierzone partnerom w trakcie wdrażania PO (np.: opracowywanie propozycji rozwiązań w uzgodnionym obszarze wsparcia PO);
 - e) zasady podejmowania decyzji w partnerstwie z zastosowaniem zasady wspólnego zarządzania;
 - f) uszczegółowienie sposobu realizacji zasady partnerstwa przez IZ danym PO poprzez m.in. uwzględnienie stosowania instrumentów przekazywania informacji związanych z realizacją danego PO, takich jak spotkania konsultacyjne, czy środki komunikacji elektronicznej;
 - g) sposób i warunki monitorowania realizacji zasady partnerstwa w ramach danego PO, obejmujące w szczególności:
 - i. dokumentowanie opinii przedstawianych przez partnerów;
 - ii. gromadzenie najważniejszych danych statystycznych odzwierciedlających intensywność partnerstwa w ramach danego PO, takich jak: liczba zaangażowanych partnerów w podziale na kategorie, o których mowa w podrozdziale 6.1 oraz formy współpracy partnerskiej, o których mowa w pkt 2 podrozdziału 8.3; konsultacje społeczne; liczba uwag i wniosków partnerów zgłoszona w czasie konsultacji lub podczas prac KM; liczba partnerów, którzy zgłosili uwagi lub wnioski podczas konsultacji; liczba uwag lub wniosków partnerów zgłoszonych w czasie konsultacji lub podczas prac komitetu monitorującego właściwego PO, które zostały uwzględnione;

- iii. zbieranie i weryfikowanie informacji o nieprzestrzeganiu zasady partnerstwa w ramach danego PO i podejmowania ewentualnej interwencji w tym zakresie;
 - iv. opis mechanizmu interwencji, który będzie stosowany w przypadkach nieprzestrzegania zasady partnerstwa lub konieczności podejmowania działań zapobiegawczych;
 - v. sposób wdrażania wniosków płynących z monitorowania realizacji zasady partnerstwa, obejmujący ewentualne inicjowanie na podstawie zebranych informacji nowelizacji wytycznych programowych, o których mowa w pkt 1 (o ile zostały opracowane przez IZ danym PO);
- h) sposób zapewnienia przepływu informacji w zakresie realizacji zasady partnerstwa w ramach danego PO między instytucjami uczestniczącymi w realizacji tego programu a partnerami (tj. zapewnienia skutecznych kanałów wymiany informacji między podmiotami realizującymi zasadę partnerstwa w ramach danego PO);
- i) odpowiednie formy współpracy partnerskiej, o których mowa w pkt 2 podrozdziału 8.3, stosowane w ramach danego PO.

Podrozdział 8.2 – Udział partnerów w realizacji działań

- 1) Udział partnerów w realizacji określonych działań w ramach wdrażania polityki spójności UE jest oparty na następujących przejrzystych, stosowanych przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020, kryteriach:
- a) **trafność (kompetencje):** działalność lub obszar zainteresowań partnerów powinny być powiązane z obszarem problemowym, w którym jest realizowana zasada partnerstwa, a partnerzy powinni posiadać potencjał pozwalający na aktywne uczestnictwo w prowadzonych pracach;
 - b) **optymalność:** instytucje uczestniczące w realizacji danego PO na lata 2014-2020 zapewniają mechanizm pozwalający na osiągnięcie optymalnej reprezentacji właściwych partnerów w ramach tego PO, aby ich głos był widoczny w procesie podejmowania decyzji;
 - c) **zakres działania:** realizując zasadę partnerstwa należy uwzględniać wagę głosu poszczególnych właściwych partnerów w zależności od tego, czy reprezentują oni szersze interesy (np. całego środowiska danej kategorii partnerów), czy też swoje partykularne interesy;
 - d) **poufność:** o konieczności zachowania poufności danej informacji przekazywanej partnerom decyduje dysponent tej informacji, biorąc pod uwagę, czy jej ujawnienie mogłoby przynieść szkodę. Instytucje uczestniczące w realizacji PO zapewniają, aby partnerzy zaangażowani w przygotowanie naborów wniosków, sprawozdań z postępów

oraz w monitorowanie i ewaluację programów byli świadomi swoich obowiązków związanych m.in. z ochroną danych i poufnością. IZ danym PO może w szczególności określić w wytycznych programowych, o których mowa w pkt 1 podrozdziału 8.1 (o ile zostały opracowane przez właściwą IZ), z uwzględnieniem obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa:

- i. jakie informacje podlegają ochronie;
 - ii. w jakim celu informacje mogą być wykorzystane;
 - iii. w jaki sposób należy postępować z informacjami poufnymi (np. zakaz zwielokrotniania);
 - iv. okres obowiązywania poufności;
- e) **bezstronność**: umożliwienie podejmowania decyzji w sposób neutralny, na podstawie obiektywnych kryteriów, a nie partykularnych przekonań, uprzedzeń, czy preferencji, bez faworyzowania którejkolwiek ze stron i przy zapewnieniu braku ingerencji osób trzecich;
- f) **efektywność**: działanie w sposób możliwie najskuteczniejszy, przy optymalnym wykorzystaniu dostępnych zasobów czasu, środków finansowych, wiedzy i kapitału ludzkiego dla osiągnięcia oczekiwanych celów;
- g) **prawo do uczestnictwa**: zapewnienie udziału właściwych partnerów we wszystkich etapach: programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji danego PO;
- h) **prawo do uzyskiwania odpowiedzi**: zapewnienie funkcjonowania skutecznych kanałów komunikacji do zgłaszania przez partnerów pytań, postulatów lub propozycji oraz uzyskiwania informacji zwrotnych wraz z uzasadnieniem stanowiska instytucji uczestniczących w realizacji PO na lata 2014-2020.

Podrozdział 8.3 – Angażowanie partnerów na poszczególnych etapach realizacji polityki spójności UE

- 1) W zależności od etapu zarządzania wsparciem z funduszy polityki spójności UE w ramach PO (programowanie, wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja) angażowanie właściwych partnerów w prace może mieć różny zakres przedmiotowy.
- 2) Współpraca partnerska między instytucjami uczestniczącymi w realizacji PO na lata 2014-2020 a partnerami może przybierać również różnorodne formy zależne od jej zakresu przedmiotowego i podmiotowego, w szczególności takie jak:
 - a) wymiana pisemnych stanowisk, w tym w formie elektronicznej na uprzednio uzgodnione adresy poczty elektronicznej tworzące bazę kontaktów;
 - b) spotkania, w tym np. spotkania grup roboczych powołanych do współpracy w określonych obszarach oraz spotkania konsultacyjne;

- c) konsultacje projektów dokumentów opracowywanych na potrzeby realizacji danego PO;
 - d) zasięganie przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 opinii partnerów w sprawie projektów dokumentów opracowywanych na potrzeby realizacji danego PO;
 - e) dyżury eksperckie prowadzone przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 dla partnerów;
 - f) warsztaty;
 - g) sesje szkoleniowe;
 - h) seminaria;
 - i) konferencje;
 - j) sieci tematyczne;
 - k) wymiana informacji i doświadczeń za pośrednictwem systemów teleinformatycznych, w tym np. internetowych forów, platform współpracy oraz baz wiedzy.
- 3) Załącznik nr 1 do *Wytycznych* przedstawia możliwości wdrażania zasady partnerstwa na poszczególnych etapach realizacji polityki spójności UE, które omówiono również w kolejnych sekcjach niniejszego podrozdziału *Wytycznych*.

Sekcja 8.3.1 – Programowanie

- 1) Na etapie opracowywania PO oraz ich aktualizacji w trakcie wdrażania PO instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 zapewniają, aby właściwi partnerzy:
 - a) brali udział w procesie tworzenia i aktualizacji PO poprzez uczestnictwo w konsultacjach poszczególnych wersji dokumentów przygotowanych przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 oraz
 - b) mogli inicjować i przygotowywać własne propozycje zapisów i przekazywać je instytucjom uczestniczącym w realizacji PO na lata 2014-2020.
- 2) Z partnerami mogą być konsultowane w szczególności kwestie takie jak:
 - a) identyfikacja i analiza potrzeb;
 - b) definiowanie lub wybór obszarów tematycznych oraz powiązanych z nimi celów;
 - c) określanie alokacji środków na poszczególne obszary tematyczne;
 - d) definiowanie właściwych dla danego PO wskaźników;
 - e) określanie zasad wdrażania polityk horyzontalnych w zakresie promowania równości szans mężczyzn i kobiet oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, o których mowa w art. 7 rozporządzenia ogólnego.
- 3) W celu zapewnienia realizacji powyższych zadań IZ danym PO ustala odpowiednie zasady angażowania partnerów w prace nad tym PO i jego aktualizacjami.

- 4) Na etapie opracowywania SZOOP lub innych dokumentów stanowiących podstawę systemu realizacji PO, o którym mowa w art. 6 ustawy oraz ich aktualizacji instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020, bez uszczerbku dla art. 5 ust. 3 i 4 ustawy, dotyczącego opiniowania projektu wytycznych horyzontalnych mogą realizować zasadę partnerstwa poprzez
- a) zapewnienie w składzie KM ustanowionego dla danego PO partnerów, którzy uczestnicząc w pracach KM mogą być zaangażowani w proces opracowywania i aktualizacji SZOOP lub innych dokumentów stanowiących podstawę systemu realizacji PO, o którym mowa w art. 6 ustawy oraz
 - b) uwzględnianie zainicjowanych, przygotowanych i przekazanych tym instytucjom przez partnerów propozycje zapisów w SZOOP lub w innych dokumentach stanowiących podstawę systemu realizacji PO, o którym mowa w art. 6 ustawy.
- 5) Instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020, konsultując dokumenty opracowywane na potrzeby realizacji danego PO, mogą brać pod uwagę siedem zasad konsultacji opracowanych w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji¹⁰, do których należą: dobra wiara, powszechność, przejrzystość, responsywność, koordynacja, przewidywalność i poszanowanie interesu ogólnego.

Sekcja 8.3.2 – Wdrażanie

- 1) Instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 mogą angażować partnerów w przygotowanie i przeprowadzanie naborów wniosków o dofinansowanie, z uwzględnieniem odpowiednich regulacji zawartych w wytycznych w zakresie trybów wyboru projektów oraz o ile nie będzie to naruszało zasady poufności i zasady bezstronności, a także nie będzie powodowało nierównego traktowania partnerów oraz potencjalnych wnioskodawców.
- 2) Zgodnie z art. 13 kodeksu partnerstwa przy angażowaniu właściwych partnerów w przygotowanie naborów wniosków lub w ich ocenę instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 podejmują odpowiednie środki w celu uniknięcia ewentualnego konfliktu interesów.
- 3) Partnerzy mogą być angażowani w wybrane działania informacyjno-promocyjne, na warunkach określonych w *Strategii komunikacji polityki spójności na lata 2014-2020* oraz w strategiach komunikacji poszczególnych PO.

¹⁰ Więcej informacji w tym zakresie dostępnych jest na stronie internetowej Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji pod adresem: <http://mac.gov.pl/konsultacje/jak-prowadzimy-konsultacje>.

Sekcja 8.3.3 – Monitorowanie

- 1) Partycypacja partnerów w pracach KM ma szczególne znaczenie dla realizacji zasady partnerstwa przez instytucje uczestniczące w realizacji PO.
- 2) W zależności od obszarów wsparcia danego PO partnerzy biorą udział w pracach KM i ich grup roboczych w różnym charakterze:
 - a) członka,
 - b) zastępcy członka,
 - c) obserwatora,
 - d) osoby zaproszonej przez przewodniczącego KM lub grupy roboczej KM.
- 3) Szczegółowe warunki udziału partnerów w pracach KM i ich grup roboczych określone zostały w wytycznych w zakresie komitetów monitorujących.

Sekcja 8.3.4 – Ewaluacja

- 1) Zgodnie art. 114 ust. 1 rozporządzenia ogólnego plan ewaluacji sporządzany przez IZ lub państwo członkowskie dla jednego lub kilku PO przedstawiany jest KM, w tym partnerom wchodzącym w jego skład, nie później niż rok po przyjęciu PO.
- 2) Zgodnie z art. 16 kodeksu partnerstwa IZ angażują właściwych partnerów w ewaluację PO w ramach KM oraz w stosownych przypadkach w ramach grup roboczych utworzonych do tego celu przez KM.
- 3) Instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 mogą angażować partnerów w proces ewaluacji również poprzez zapewnienie im udziału w pracach innych gremiów biorących udział w procesie ewaluacji.
- 4) Instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 – jeżeli jest to uzasadnione tematyką badań ewaluacyjnych – mogą konsultować z partnerami założenia tych badań, w tym kontekst badawczy, brzmienie pytań ewaluacyjnych oraz założenia metodologiczne lub zasięgać opinii partnerów w sprawie ww. założeń.
- 5) Udział partnerów w procesie ewaluacji odbywa się z poszanowaniem zasady poufności i bezstronności, aby nie dochodziło do sytuacji konfliktu interesów.

Podrozdział 8.4 – Minimalny katalog działań podejmowanych przez instytucje zarządzające na rzecz realizacji zasady partnerstwa

- 1) IZ w ramach realizacji zasady partnerstwa w procesie wdrażania PO podejmuje co najmniej następujące działania:
 - a) przekazywanie partnerom informacji o organizowanych z ich udziałem spotkaniach w czasie nie krótszym niż 7 dni kalendarzowych przed datą spotkania (w szczególnych

- przypadkach dopuszczalne jest skrócenie tego terminu), z zastrzeżeniem terminów dotyczących przekazywania informacji na temat dat planowanych spotkań KM określonych w wytycznych w zakresie komitetów monitorujących;
- b) przekazywanie partnerom (np. drogą elektroniczną) dokumentów w celu możliwości skonsultowania ich z reprezentowanym przez tych partnerów środowiskiem w terminie pozwalającym na przeprowadzenie przez partnerów tych konsultacji;
 - c) przekazywanie partnerom informacji o wynikach przeprowadzonych z partnerami przez IZ konsultacji w terminie nie dłuższym niż 30 dni kalendarzowych od dnia zakończenia tych konsultacji (w szczególnych przypadkach np. w przypadku zgłoszenia w ramach konsultacji znacznej liczby uwag jest dopuszczalne wydłużenie tego terminu);
 - d) zapewnienie partnerom udziału w przejrzystym procesie tworzenia i funkcjonowania KM, grup roboczych i innych gremiów, w których członkami będą partnerzy;
 - e) zapewnienie partnerom udziału w podejmowaniu decyzji (np. poprzez prawo głosu dla członków KM i członków grup roboczych powoływanych przy KM);
 - f) zapewnienie partnerom dostępu do informacji (np. poprzez przesyłanie tych informacji na podane IZ przez partnerów adresy poczty elektronicznej), umożliwiających podnoszenie ich kompetencji w celu poprawy realizacji zasady partnerstwa w ramach danego PO (przy czym wskazane jest, aby IZ, w ścisłej współpracy z partnerami, dokonała diagnozy potrzeb w zakresie zakresu informacji, które powinny być udostępniane partnerom);
 - g) udostępnianie partnerom ekspertyz, które zostały sfinansowane np. ze środków pomocy technicznej danego PO;
 - h) refundowanie kosztów odnoszących się do członków KM i zastępców członków KM, na zasadach określonych w powszechnie obowiązujących przepisach prawa, wytycznych w zakresie komitetów monitorujących oraz regulaminie działania właściwego KM¹¹.

Podrozdział 8.5 – Monitoring i ocena realizacji zasady partnerstwa

- 1) Realizacja zasady partnerstwa podlega systematycznemu monitoringowi oraz ocenie.
- 2) Monitoring realizacji zasady partnerstwa na poziomie PO jest prowadzony przez instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020.
- 3) Instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 angażują w proces monitoringu realizacji zasady partnerstwa właściwych partnerów, zgodnie z zakresem ich działania i kompetencjami.

¹¹ Z zastrzeżeniem pkt 5 rozdziału 2 Wytycznych.

- 4) Ocena realizacji zasady partnerstwa na poziomie PO jest prowadzona przez IZ danym PO w porozumieniu i we współpracy z partnerami wchodzącymi w skład właściwego KM i powinna uwzględniać zróżnicowane perspektywy oraz potrzeby tych partnerów.
- 5) Informacje dotyczące roli partnerów w realizacji danego PO, w tym wynikające z oceny, o której mowa w pkt 4, są zawierane przez IZ danym PO w rocznym sprawozdaniu z wdrażania tego PO, o którym mowa w art. 50 rozporządzenia ogólnego, przedstawianych KE przez państwo członkowskie w 2017 roku.
- 6) Informacje w zakresie wniosków z oceny, o której mowa w pkt 4, są przedstawiane właściwemu KM przez IZ danym PO.
- 7) Właściwy KM analizuje informacje, o których mowa w pkt 6 i może przedstawić IZ danym PO rekomendacje w zakresie realizacji zasady partnerstwa.

Załącznik 1 – Główne możliwości realizacji zasady partnerstwa na poszczególnych etapach realizacji polityki spójności UE

Etap realizacji polityki spójności UE	Istota partnerstwa
Programowanie (w tym nowelizacja dokumentów programowych)	Partnerstwo aktywnie prowadzone na wszystkich poziomach (krajowym, regionalnym i lokalnym), obejmujące szeroki zakres partnerów oraz instytucje dialogu społecznego i obywatelskiego, jak również szerokie konsultacje społeczne projektów PO i zmian zatwierdzonych PO, w tym – w zależności od specyfiki danego PO – wypracowywanie rozwiązań w zespołach. Instytucje uczestniczące w realizacji PO na lata 2014-2020 poprzez udział w pracach KM partnerów mogą zapewniać ich zaangażowanie w proces tworzenia i aktualizacji SZOOP lub innych dokumentów stanowiących podstawę systemu realizacji PO, o którym mowa w art. 6 ustawy, bez uszczerbku dla art. 5 ust. 3 i 4 ustawy.
Wdrażanie	Partnerstwo prowadzone na wszystkich poziomach, koncentrujące się na pracach nad kryteriami wyboru projektów konkursowych i pozakonkursowych w ramach KM, wymagające zróżnicowanego doboru partnerów w zależności od specyfiki PO i obszaru jego interwencji. Możliwość angażowania partnerów w przygotowywanie i przeprowadzanie naborów wniosków o dofinansowanie oraz w prace Komisji Oceny Projektów w charakterze obserwatorów, a także w działania informacyjno-promocyjne.
Monitorowanie	Partnerstwo na poziomie krajowym i regionalnym w ramach KM, wymagające udziału reprezentatywnych i odpowiednich do zakresu wsparcia PO przedstawicieli partnerów oraz przedstawicieli KE. Partnerstwo na poziomie lokalnym, mające na celu efektywniejsze monitorowanie polityki spójności UE.
Ewaluacja	Partnerstwo na poziomie krajowym i regionalnym, w tym w ramach KM i grup roboczych KM oraz ewentualnie innych gremiów biorących udział w procesie ewaluacji. Partnerstwo na poziomie lokalnym, mające na celu efektywniejszą ewaluację polityki spójności UE.